

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Cur scribebat in terra?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83011)

hebræi, in lege nostra, Moses mandauit nobis eiusmodi lapidare. Græca quædam habent λιθολογία, alia λιθάριον, alia λιθάριον, nulla sententiæ varietate. Quædam exemplaria habent: οὐδὲν τὸ λέγειν ἢ εὐνοίας. Tu quid de ipsa dicis, sed pleraque omittunt illud: ἢ εὐνοίας, de ipsa. Lex Deut. est 22. 20. Quod si verum est quod obijcit, & non est inuenta in puella virginitas: eieciant eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas in Israel vt fornicaretur in domo patris sui, & auferes malum de medio tui. Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera: & auferes malum de Israel. Si puella virginem desponderit vir, & inuenit eam aliquis in ciuitate & concubuerit cum ea: educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruetur: puella, quia non clamauit, cum esset in ciuitate: vir quia humiliavit vxorem proximi sui: & auferes malum de medio tui. Leuitici 20. 10. Si concubatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & maritus, & adultera.

Hic de morte adulterorum tantum loquitur, non de lapidatione, at sponfam lapidari imperat. Videtur tamen eadem fuisse pœna, certe non debebat esse minor, cum maius flagitium sit, marito, quam sponso violare fidem. Constat etiam Susannam eductam esse, vt lapidaretur, at coniux illa erat: Lapidabantur igitur & coniuges adulteri. Theodoretus in Ezechielem etiam combustas adulteras tradit, postquam lapidatæ fuissent.

Querere etiam solent, cur non adulterum adduxerint. Variæ coniecturæ: fugisse illum, capi non potuisse sine periculo, & pugna, fauore, & precibus obtinuisse, ne in iudicium adduceretur: in vtroque non fuisse adulterium, illos ipsos accusatores adulteros fuisse. Constat in summa morum corruptela virorum adulteria eo tempore fuisse fere impunita, in mulieres vindictam grauius. Nec Pharisei pleni immunditia mori emendationem, sed mortē Domini quærebant.

§. 2. Producent ergo ream, vt Christum innocentem, faciant reum, atque ad populum traducant, ἵνα ἴδωσι κατὰ νόμον καὶ αἰσῶσι, vt haberent accusationem aduersus illum, alij κατὰ νόμον αἰσῶσι, accusare ipsum, at quomodo sperare poterant Dominum ita respondurum, vt occasio accusationis nasceretur? si enim agi lege iuberet, quid erat quod quærentur? Nimis fenicitatis eum accusarent, vt multi putant. At cur non Moysen legislatorem, magistratum legis administrum, ipsum Deum eadem culpa inuoluerent? irrita igitur & euasiva accusatio, quæ in legis sanctitatem impia, in Deum blasphema esset. Nonnulli periculum à Romano præfide futurum fuisse, si Christus morti ream addidisset, cum rei cognitio, & iurisdicatio præfidis esset. Non poruit hoc periculum in Christum deuoluī. Nō enim ab illo tanquam iudice feralem sententiam, qua rea occideretur, sed iuris & legis expositionē postulabant: Christus autem de iure respondere potuit, more Theologorum, & iuriconsultorum, non mandare executionem, alioqui magis Pilatum præfidem offendissent illi, qui eius neglecto tribunali, alium iudicem compellissent.

§. 3. Malitiosè igitur tentationis alia ratio inuenienda est, si quidem absoluisset ream, non dubiū est, quin eum tanquam aduersarium legis, libidinis patronum, & adulterij magistrum diffamare statuerint, cum præfertim illius cum peccatoribus familiaritatem, crebro incusarent. Si damnasset miseram non tam crudelitatis eum accusassent, quam Messiam negassent. Nam de Messia dictum erat, fore super omnes mitem, datum captiuis remissionem, audire aut toties eū peccata indulgentem, dicentē: remittuntur tibi peccata tua. Fides tua te saluum fecit. Matth. 9. & 10. Luc. 7. 48. & 50. obseruabatur in cōsortio eius Mathæus princeps pu-

blicanorum, Maria quæ in ciuitate peccatrix fuerat. His tanquam Messias peccata remisit, & caros habuit. Cum vero Matth. 21. 31. & 32. dicat, publicanos & meretrices præcedere eos in regnum Dei, eas Ioanni credidisse. Phariseos autem videntes nec poenitentiam habuisse postea vt crederent ei, satis indicat, publicanos & meretrices à Ioanne conuersos in fide perstitisse, idcoque & sibi credidisse, si hanc igitur damnasset, non modo contra professionem, sed etiam consuetudinem egisse videretur, nec esse Messias, qui liberaret à peccato, sed qui vlcisceretur.

Consueti igitur lenitate acturum arbitrabantur, & mulieri dicturum, vt in se crederet, remissa peccata, cum tot impios olim, adulteros, meretrices, & publicanos mitissime excepisset, magna etiam dignatione euexisset, miraculis & celestibus donis adornasset, atque ita S. Augustinus tract. 33. Anima duxerunt eum nimium esse mitem: nimium esse mansuetum, de illo quippe fuerat ante prædictum, Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere, procede & regna: propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Ergo attulit veritatem vt Doctor, mansuetudinem vt liberator, iustitiam vt cognitor. Propter hac eum esse regnaturum in Spiritu sancto propheta prædixerat. Cum loqueretur, veritas agnoscebatur: cum aduersus inimicos non moueretur, mansuetudo laudabatur. Cum ergo de duobus istis, id est, de veritate & mansuetudine eius inimici liuore & inuidia torquebantur: in tertio, id est, iustitia scandalum posuerunt. Quare? Quia lex iusserat adulteros lapidari. Et vtique lex, quod iniustum erat, iubere non poterat. Si quis aliud diceret, quam lex iusserat, iniustus deprehenderetur. Dixit ergo apud semetipsum, verax putatur, mansuetus videtur: de iustitia illi querenda calumnia est: offeramus ei mulierem in adulterio deprehensam, dicamus quid de illa in lege præceptum sit: si eam iusserit lapidari, mansuetudinem non habebit, si eam dimitti censuerit, iustitiam nō tenebit. Vt autem mansuetudinem, inquirunt, non perdat, in qua iam populi amabili factus est, sine dubio eam dimitti debere dicitur est, hinc nos inuenimus accusandæ occasionem, & eum reum faciemus tanquam legis prauaricatorem, dicentes ei, Hostis es legi, contra Moysen respondes, imo contra eum qui per Moysen legem dedit, reus es mortis, cum illa & tu ipse lapidandus es. Posset huius verbi atq; sententiæ inflammari inuidia, feruere accusatio, flagitari damnatio. Sed cui hoc? Peruersitas rectitudini, falsitas veritati, corruptum cor directo, stultitia sapientia. Quando illi laqueos præpararent, in quos non prius ipsi caput immitterent? Ecce Dominus in respondendo & iustitiam seruaturus est, & à mansuetudine non recessurus. Non est captus cui tendebatur, sed potius capti qui tendebant, quia in eum, qui posset eos de laqueis eruere, non credebant.

Videbatur igitur Christus eo clementiæ progressus vt sanguinis iudicium ferre non posset, præsertim cum mulier trepida, supplex, lacrymans, veniamque rogans, emendationem spondens produceretur.

VERSVS 6.

Hoc autem dicebant tentantes eum: vt possent accusare eum. Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra.

QUESTIO I.

Cur scribebat in terra?

§. 1. Insolens illa scriptio videtur, adeo vt eius causa aliqui historiam esse apostolicam negarint. Augustinus de consensu Euangel. statim designasse eos in terra scribendos. Deinde significasse, legem in cordibus fidelium esse scribendam. Ambrosius lib. 7.

Hh 3 Epist.

Epist. 58. scripsisse: Terra scribe hos abdicatos, l. 9. Ep. 76. Illud de festuca in oculo fratris, l. 3. de Spiritu sancto: hæc ipsa verba scripta putat: Qui vestrum est sine peccato, &c. Et l. 6. Ep. 51. alias producit coniecturas probabiles illas quidem, sed incertas.

Quidam nihil scripsisse.

§. 2. Multorum illa est sententia, ut Christum characteras nullos fecisse, tantum ductos quosdam in pulvere formasse existiment, quo contemptum dolosæ tentationis ostenderet; solent enim qui audire contemnunt, vel sese auertere, vel legere, vel aliud agere, quo ostendant nolle se ad illa quæ dicuntur attendere. Rationem adferunt triplicem. Primo enim ex scriptis noua quæstio orta fuisset, & disputatio. Deinde secundo non scripsisset, si alicuius mysterij rationem habuisset. Denique Euangelium scripturam illam explicuisset. Verum non video, cur incommoda illa sequantur. Potuit enim illa scriptio esse sententiæ adco certæ, & euidentis, ut nihil occurreret inuidiæ, quod calumniaretur. Forte talis erat ut in ruborem eos daret. Hieronymus singulorum expressa peccata existimat l. 2. contra Pelagianos. Nec video cur non secundo scribere potuerit, si nondum ea quæ constituerat, absoluit eo tempore, quo responsum urgebant, si semel bene scripsit, potuit iterum scribere: potuit tertio. Curenim secundo facere ductus tædij vitandi causa potuit, non potuit literas formare? Nec opus erat ut Euangelium nobis scripturam exprimeret, quod tam multa tacuit alia, ut si scriberentur mundus capere libros non posset.

Incertum quid scripserit.

§. 3. Hanc igitur sententiam etsi probabilem iudicem, mihi tamen alia commodior occurrit. Veram scilicet aliquam sententiam literis seu Hebræis, seu Syris Christum expressisse, quamuis quid scripserit, nulla coniectura assequi possim. Ratio mea est, quod de vera scriptura veteres intellexisse omnes videam, non enim characteras formasse dubitant, sed quid scripserit, inquirunt. Postulat hoc ipsa scriptura, quæ propriam verborum suorum expositionem requirit, cum nihil ex illa vel contrarationem, vel aliam scripturam concluditur, non autem ratio est, cur scribere & per se improptie accipiamus; nam contemptum inuidiosa interrogationis tam scribendo veras literas, quam formando *ἀναβιβάζω*, lineas nihil significantes, indicare potuit. Denique qui aures mentemque a fastidiosa confabulatione, aut molestis quæstionibus abducere volunt, aliud agere quippiam solent, ut ductus in pariete formare, tabulas, montes, sylvas aut similia contemplari, non procumbere in terram, & in pulvere lineas ducere. Hic vero Christus *καταβιβάζω*, vel ut alij *καταβιβάζω* deorfum inclinans se, non tantum ut haberet Calimianam interpretationem. Coniecit in terram oculo, digito scribebat in terram. Molestum hoc erat, & inutilitatem, cum præferim diutius hoc ageret; nam illi *ἐπεὶ οὐκ ἔπαυοντο, perseverabant rogantes*. Nemo vel legitur, vel visus est, hoc modo interpellatores contemnere. Nec illi se contemni scriptione arbitrati sunt, responsum enim urgebant. Deinde audito, ut qui sine peccato esset, primus lapidē in eam conieceret, vnus post alium exibat, incipientes à senioribus, perseverabat igitur scribens Christus donec omnes exissent, nam cum iam solus esset, sese erexit. Non erat autem necessaria tum scriptio ad fugiendam quæstionem, alia igitur causa fuit, aliudue mysterium, quod quamuis nobis ignotum sit, nullum fuisse dicere non debemus.

Hereticorum nugæ multæ & negligentia.

§. 4. Hoc exemplo docetur non discendum à vera doctrina. Ita hodie cum Satan variis modis orthodoxos à se credendi forma, & docendi munere abducere conetur, multa quæ nobis obijcit, contemptim præterire nos decet. Multis friuolis caullis, perinde ac sparsis in aerem nebulis, hæretici orthodoxos

quantum in se est, exagitant, si singulis discutien dis anxie se occupent pij doctores, telam penelopes ordiuntur. Tales ergo temora, quæ nihil quam Euangelij cursum impediunt prudenter negliguntur. Quis enim Osiandrum de iustitia, quis Flaccum de originali peccato, quis Libertinos, quis Zwingianos de Eucharistia audiat, veterum errores iterum iterumque inculcantes? atque hoc de illis accipio, quæ impetus obesse non possunt, cætera enim seruo, & sollicite refutanda sunt.

VERSUS 7.

Cum ergo perseverarent interrogantes eum: erexit se, & dixit eis, Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, &c.

QUESTIO I.

Quid responderet?

§. 1. **Q**ui vestrum est sine peccato, primus in illam lapidem mittat. Hæc cum diceret erexit se, *ἀναβιβάζω*, alij codices *ἀναβιβάζω* sursum aspicens, coactus autem responderet; nam cum scribentem & inclinatum in terram viderent, tanquam prostrato insultant, nec enim expedite solutionem posse credebant, at Christus in expectato eos *ἐπιφώνησεν* percellit. Dupliciter autem possunt esse *ἀναβιβάζω* sine peccato, vel ut peccare non possint, vel ut non peccarint, de posteriore modo dominus est intelligendus. Loquitur enim illis qui intus erant pleni rapina, & immunditia Mar. h. 23. 25. & hypocritis, & iniquitate, v. 29. Iudicium ergo illis permittit, & non modo non tollit legem, sed etiã modum excusationis præscribit. Deut. 17. 7. *Manu testium prima interficiet eum*. Si in legem commisit, & vos testis proccidit, vestrum est manu occidere, quæ simoniam iam ream occidit. Sed tamen meminertis & vos esse adulteros nequiores hac missella, quæ vobis nocentior non est, quia deliquit, sed infelicio apparet, quia deprehensa est.

§. 2. Non tollit iudicia à Republica, nec vetat magistratum sibi male conscium, legum vigore crimina vlcisci. Tantum admonet, ut in alieno supplicio merita sua æstiment. Criminis admissi miseram puduit, & poenituit, Pharisæi truces alieni lapsus censores, quotidianam flagitia sua non æstimabant. Vere Augustinus: *ô responsio sapientia, quomodo eos intronisit in sinet. pos? Foru enim calumniabantur, seipos intrinsecus non perscrutabantur: adulteram videbant, se non perspiciebant, præuaricatores legu legem implere cupiebant, & hoc calumniando; non vere tanquam adulteram à castitate damnamdo. Dixi enim non zelo legis, sed cupidine nocendi eam adduxisse, si enim de lege ageretur, iam ducere eam non appellato domino poterant. Iudicium porro impij iudicis, cum legitime pronunciat, est Dei, non hominis privati iudicium. Cum autem alterum iudicat, seipse condemnat. Valde igitur graue Dei iudicij experientur, qui alios iudicant, & eisdem obnoxij sunt criminibus.*

§. 3. Caluinus ut conuiuium Catholicis dicat, veterundiam scribarum laudat. [Atq; vnam saltem in scribis nostris, qui hodie suã ad Christum oppugnandum Papæ se venditant, tantum esset verecundia, sed adeo ipsos depuduit, ut flagitiis omnibus infames, eo ipso gloriarentur, quod probrosus esse impune liceat.] Huic Stapletonus vere responderet, nõ esse credendum infami Stigmatia, nec etiã Beza, cuius libidines mundo palam innotuerunt, multis verbis, quos nõ commemorato, ne libtum tanta fœditate cõtaminem. Quæ cum cõs Catholicis obijcit, in aliquos forte cõtinent, propter quos Ecclesia lugere cogitur, quod si libtim

ADAMI CONZEN
112
+ Euangelium
CUI
119